

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМДА БОЛАЛАР НУТQINI RIVOJLANTIRISH METODIK TAVSIYALAR ISHLAB CHIQUISH

Musulmonova Shaxnoza To'liqinova – Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va psixologiyasi kafedrasi o'qituvchisi

Аннотация: Grammatik jihatdan to'g'ri nutq o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi. U ko'pincha o'qituvchilar va ota-onalar bolani muloqot va o'yinlar orqali so'z yaratishda mashq qilganda rivojlanadi. Masalan, "Nima etishmayotgani haqida o'ylab ko'ring?" - so'zlarning yasash kelishigi; "Men boshlayman, siz esa davom etasiz!" - umumiy gaplardan foydalanish.

Калит so'zlar: Maktabgacha ta'lim, metodika, bolalar, nutq rivojlantirish, maktabgacha bo'lgan davr, o'yin, markazlar, tarbiyachi, tarbiyalanuvchi.

РАЗРАБОТКА МЕТОДИЧЕСКИХ РЕКОМЕНДАЦИЙ ПО РАЗВИТИЮ РЕЧИ ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: Грамматически правильная речь не возникает сама по себе. Он часто развивается, когда учителя и родители учат ребенка создавать слова посредством общения и игр. Например, «Подумай, чего не хватает?» - соглашение о словообразовании; «Я начну, а ты продолжишь!» - использование общих предложений.

Ключевые слова: Дошкольное образование, методика, дети, развитие речи, дошкольный период, игра, центры, воспитатель, учащийся.

DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S SPEECH IN PRESCHOOL EDUCATION

Annotation: Grammatically correct speech does not arise by itself. It often develops when teachers and parents teach the child to create words through communication and play. For example, "Think about what is missing?" - agreement on word formation; "I will start, and you will continue!" - use of general proposals.

Key words: Preschool education, methodology, children, speech development, preschool period, game, centers, educator, student.

O'zbekistonda Maktabgacha ta'lim muassasalarida ona tilini o'qitishni tashkil etishning yangicha mazmun va shakllarini izlash 80-yillarning oxirida avj oldi, chunki

bu davrga kelib bolalar bog'chalarida pedagogik jarayonni tashkil etishning eng avvalo tarbiyachining bolalar bilan rasmiy, sub'ekt-ob'ekt tusidagi Bolalarda malakali, to'g'ri va xilma-xil nutq [maktabgacha yosh](#) afsuski, bu juda kam uchraydigan hodisa. Tafakkur sifati, tevarak-atrofdagi dunyoni to'liq bilish, ona tilida erkin so'zlash qobiliyati bevosita uning rivojlanishiga bog'liq. Ongli ota-onalar buni tushunadilar va har qanday yo'l bilan bolaning nutqi ustida ishlashga harakat qiladilar, samarali va qulay usullarni izlaydilar, buyuk o'qituvchilarning asarlari bilan tanishadilar. munosabatlarida ko'rinadigan o'quv-intizomiy modeli keskin tanqid ostiga olingan edi. Bu munosabatlar frontal mashg'ulotlar mazmuni va shaklida juda sezilarlidir.

Tanqid tartibida aytib o'tilgan o'sha dalillarni tahlil qilish natijasida mashg'ulotlarni maktabgacha ta'lim muassasasida o'qitishning asosiy shakli sifatida salbiy baholashning asosiy yo'nalishlarini ko'rsatib o'tash mumkin

-mashg'ulotlardagi o'qitish jarayonida tarbiyachining diqqat-e'tibori bolalarning boshqa faoliyat turlariga zarar etkazgan xolda faqat shunga jamlanadi;

-tartibga asoslangan o'rgatuvchi mashg'ulotlarga zo'r berib, tarbiyachining bolalar bilan munosabati rasmiylashuviga olib keladi;

Nutqning agarda, bolalar nutqini muloqot faoliyati doirasida ko'rib chiqiladigan bo'lsa vujudga keladigan motivatsiyasi mavjud emas; nutqni o'qitish shartlari ko'pincha tabiiy muloqot shartlaridan farqlanadi: suhbatdosh yo'q (faqat savollar, ko'rsatmalar beradigan, baholovchi xulosalar bildiradigan pedagogning o'zi bor, xolos), mashg'ulotlarni tashkil etish muloqot shartlariga (stol atrofida bir-biriga juda yaqin o'tirish) mos kelmaydi va h.k.

Foydalanilgan metodlarda reproduktiv nutq (kattalar nutqiga taqlid qilish) etakchi o'rin egallaydi;

Bolaning nutqini shakllantirishning tayyorgarlik bosqichi 3 oyligida, u g'o'ng'illaganda va keyin g'o'ng'irlaganda boshlanadi. Ota-onalar bilan hissiy muloqotga bo'lgan bu ovozli javoblar allaqachon chaqaloqning eshitishlari tomonidan nazorat qilinadi va ular yo'qligida kattalar ehtiyot bo'lishlari va mutaxassislar bilan maslahatlashishlari kerak.

2023-yilga kelib, uzluksiz talaffuz qilinadigan bo'g'inlar va 10 ga yaqin oddiy so'zlar paydo bo'ladi. Ota-onalar uchun ham, maktabgacha ta'lim muassasalari o'qituvchilari uchun ham muallif so'zni uch bosqichda o'rganishni taklif qiladi:

- so'zning ma'nosini aniqlashtirish;
- ob'ektni idrok etishda uni o'zboshimchalik bilan takrorlash;

- so'zdan foydalanish - savollar yordamida ("Uya qo'g'irchog'i qayerda?"), O'yinlar ("To'pni onamga tashlang"), ko'rsatmalar ("Keling, barcha kublarni savatga yig'amiz").

1,5-1,7 yoshgacha bo'lgan so'z bola uchun butun jumlagacha teng bo'ladi. 1 yil va 10-11 oyga yaqinroq, birinchi ikki so'zli iboralar paydo bo'ladi. Shu vaqtdan boshlab nutqning rivojlanish sur'ati sezilarli darajada oshadi va 2 yoshga kelib u chaqaloqning asosiy aloqa vositasi bo'ladi. Yosh normalari va bolalarda nutq tilini shakllantirish bosqichlari haqida gapirganda, Borodich, shuningdek, bolani o'rab turgan kattalarning nutqiga qat'iy talablar qo'yadi. Bolalar uchun standart bo'lib, u quyidagilar bo'lishi kerak:

- mazmunli (nima haqida va qancha xabar beradi);
- to'g'ri (sof tovush talaffuzi, aniq diksiya, grammatik qurilish);
- tushunarli (yoshi va pedagogik yo'nalishiga ega).

Tug'ilgan bolalar "tayyor til" oladilar. Ota-onalar va o'qituvchilarning vazifasi bolani nutq normalarini o'rganishga faol jalb qilish, uning til rivojlanishini boshqarish va nazorat qilishdir.

Erta maktabgacha yoshdagi bolalar nutqi situatsion xarakterga ega, u imo-ishoralar va mimikalarga boy va faqat muayyan vaziyatda tushuniladi. U keyinroq, asorat tug'ilganda bog'lanadi [kognitiv faoliyat](#) crumbs uni yanada aniq va tushunarli gapirishga majbur qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Akramova, D. (2022). ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS-PSYCHOLOGISTS IN THE SYSTEM OF PRESCHOOL EDUCATION. *Science and Innovation*, 1(8), 322-326.

2. Акрамова, Д. Э. (2023). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГИБКОСТИ У СТУДЕНТОВ КАК ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 13(8), 19-23.

3. Akramova, D. E., & qizi Azimova, X. D. (2023, January). МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ YO 'NALISHI TALABALARIDA IJODIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 382-385).

4. Akramova, D. E., & qizi Suvonqulova, M. D. (2023, January). RIVOJLANTIRUVCHI MARKAZLARDA BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH VA MILLIY QADRIYATLAR NAMUNALARIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIGI. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 393-396).

5. Akramova, D. E., & qizi Ne'matova, S. S. (2023, January). BO 'LAJAK PEDAGOGLARNING KASBIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDAGI OMILLAR. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 390-392).

6. Akramova, D. E., & qizi Axmedova, N. B. (2023, January). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI RAHBARINING BOSHQARUV MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 386-389).

7. Акрамова, Д. Э., & Бобомуродова, О. Б. (2023, January). ТАРБИЯ МЕТОДЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ ҲАҚИДА ТУШУНЧА. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 352-354).